

ФОНОВІ ЯВИЩА ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЗЛОЧИННІСТЬ

Анотація. У тезах розглянуто природу фонових явищ та їх види. Встановлено їх вплив на злочинність.

Ключові слова: фонові явища, злочинність, негативні явища, прояви аморальності.

Аннотація. В тезисах рассмотрена природа фоновых явлений. Установлено их влияние на преступность.

Ключевые слова: фоновые явления, преступность, негативные явления, проявления безнравственности.

Summary: In theses examined the nature of background phenomena and their types. Established their influence on crime.

Keywords: background phenomena, crime, negative phenomena, manifestations of immorality.

На сьогодні можна із впевненістю сказати, що злочинність є одним із найскладніших явищ, вона настільки пронизала соціальну систему, що стала її невід'ємною частиною. Паралельно зі злочинністю існують й інші явища, які за своєю суттю не містять складу злочину, але взаємодіють з нею, утворюють сприятливе середовище, активно її живлять та виражаються у формі соціальних відхилень від встановлених норм і цінностей, несуть загрозу дестабілізації суспільних відносин. У кримінології такі явища називаються фоновими.

Слід зазначити, що прояви негативних явищ в сучасному соціумі є достатньо різноманітними. Антисоціальна девіантна поведінка людей, як правило, здебільшого слугує фундаментом для вчинення злочинів і являє собою єдиний і безперервний цілеспрямований процес, а отже, значна частина соціальних негативних явищ є безумовним порушенням загальноприйнятих моральних норм і правил у суспільстві, що за відповідних несприятливих умов можуть в майбутньому перерости у вчинення правопорушень чи злочинів [1, с. 38]. Маючи різні прояви, усі фонові явища пов'язані між собою, і виникають здебільшого там, де мають місце викривлені погляди на традиційні, віками перевірені моральні та духовні цінності [2, с. 314]. За загальним правилом, до фонових явищ відносять пияцтво, наркоманію, соціальний паразитизм, проституцію, бродяжництво і безпритульність. Проте, останнім часом за рахунок правового нігілізму, проявів аморальності, насильству в сім'ї, нелегальної міграції, расизму та інших явищ цей перелік значно розширився. Це різноманітні за природою виникнення, характером та формою існування явища, але об'єднує їх всіх одна властивість – пов'язаність зі злочинністю, як певних причин та умов, що сприяють її виникненню і розвитку [3, с.34].

Не варто залишати поза увагою й те, що зазначені вище негативні соціальні явища можуть існувати не лише на ґрунті аморальної спрямованості особи, а й через несприятливий збіг життєвих обставин, наприклад: бродяжництво й жебрацтво як безвихідна ситуація; наркоманія як наслідок ін'єкцій під час тяжкої хвороби; зараження венеричною хворобою через донорську кров, алкоголізм як наслідок тривалих конфліктів у сім'ї; проституція як спосіб отримання

належного заробітку для подальшого існування. Але ці окремі випадки не змінюють загальної характеристики і криміногенної значимості фонових явищ.

Як наголошує професор Головкин Б. М., наразі вироблено два основні підходи щодо розуміння природи фонових явищ. Представники першого підходу тлумачать фонові явища як передкримінальні види поведінки, що охоплюють адміністративні правопорушення, дисциплінарні проступки та інші, так би мовити, предикатні для злочинних форми порушень існуючих правових норм (І. М. Даньшин, В. В. Лунєєв тощо). Прихильники другого підходу розглядають фонові явища як супутні злочинності явища, пов'язані з нею не причинними, а іншими детерміністичними зв'язками (А. Ф. Зелінський, Д. О. Назаренко та ін.). Йдеться, зокрема, про відхилення не тільки від правових, але і від соціальних та соціокультурних норм [4, с. 13].

Аналізуючи феномен фонових явищ, можна говорити про те, що вони поділяються на загальні та спеціальні. До перших відносять відхилення від загальноовизначених норм моралі та етикету, що підривають культурні і духовні засади суспільства, полегшують становлення на шлях правопорушень і злочинів. Тобто, мова йде про низьку культуру спілкування у побуті, трудову незацікавленість працездатних осіб, пияцтво і конфліктність, нелегальну трудову міграцію тощо. Стосовно спеціальних фонових явищ, то вони виступають соціальною базою для поширення взаємопов'язаних видів злочинності та груп злочинів. Наприклад, сексуальна розпущеність, нетрадиційні види статевої стосунків та проституція з дуже високою вірогідністю можуть перерости у вчинення статевої злочинності.

Незважаючи на те, що фонові явища не розглядаються як злочини, вони безумовно входять до предмету дослідження кримінології як науки в наслідок свого органічного зв'язку з процесом детермінації злочинності. Крім того, на переконання більшості кримінологів, дані явища отримали назву фонових в наслідок того, що вони не мають жорстких детермінаційних зв'язків зі злочинністю, а лише супроводжують її, виявляючи кореляційні (інколи обумовлюючи) закономірності [5, с. 103].

Про взаємозв'язок фонових явищ і злочинності яскраво свідчать дані кримінальної статистики. Зокрема, під дією алкогольного сп'яніння вчиняється близько 60% усіх зареєстрованих в Україні злочинів, а у стані наркотичної ейфорії – 3,5–4% злочинів. Тобто, стан алкогольного або наркотичного сп'яніння не відіграє ролі стримуючих факторів, а навпаки, послаблене волю особи від утримання вчинити суспільно небезпечні дії. З іншого боку, аморальна поведінка призводить до підвищеного ризику стати саме жертвою злочину, тобто до підвищеного ступеня віктимності. І таким чином, фонові явища лише підвищують вірогідність вчинення пов'язаних із ними злочинів.

Підбиваючи підсумки, можна з впевненістю говорити про те, що доки існують фонові явища, доти існує й злочинність; вони виступають тим живлячим джерелом, що не дає їй зникнути як явищу. І перш ніж боротися із самою злочинністю, необхідно спрямувати усі зусилля не тільки правоохоронних, а й інших державних органів, пересічних громадян та суспільства в цілому на запобігання негативним соціальним явищам й аморальним проявам та їх викорінення. Таким чином, аби зменшити кількість правопорушень, необхідно в першу чергу усувати причини й умови, які їх породжують.

Список використаних джерел:

1. Денисов С. Ф. Визначення та зміст поняття «фонові явища злочинності» в сучасній кримінологічній доктрині / С.Ф. Денисов, М.В. Пузиревський // Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (27 квіт. 2018 р., м. Харків) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінолог. асоц. України. – Харків: ХНУВС, 2018. – с. 38-39.

2. Валуйська М. Ю. Фонові явища злочинності та засоби протидії їм в умовах місць позбавлення волі / М.Ю. Валуйська // Порівняльно-аналітичне право. - №5, 2014. – с. 310-314.

3. Голубов А. Є. Протидія та запобігання фоновим для злочинності явищам органами системи кримінальної юстиції України / А.Є. Голубов // Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (27 квіт. 2018 р., м. Харків) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінолог. асоц. України. – Харків: ХНУВС, 2018. – с. 33-35.

4. Головкін Б. М. Роль фонових явищ у детермінації злочинності / Б.М. Головкін // Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення: тези доповідей наук.-практ. конф. (м. Київ, 20 березня 2014 року) / Ред. кол. В. В. Коваленко, В. В. Черней, О. М. Джужа, В. В. Василевич та ін. – К.: Національна акад. внутр. справ, 2014. – с. 12-16.

5. Фіалка М. І. Фонові явища та детермінанти злочинності: співвідношення та взаємозалежність термінів / М.І. Фіалка // Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (27 квіт. 2018 р., м. Харків) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінолог. асоц. України. – Харків: ХНУВС, 2018. – с. 103-104.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, асист. М.Ю. Кутепов

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Матеріали XVIII студентської наукової конференції
з кримінології

(м. Харків, 28 листопада 2018 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2018

УДК 343.9:328.185(477)

A43

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін (*голова*);
канд. юрид. наук, доц. К. А. Автухов (*відповідальний секретар*);
д-р юрид. наук, проф. О. Ю. Шостко;
канд. юрид. наук, доц. М. Ю. Валуйська;
канд. юрид. наук, доц. С. Ю. Лукашевич;
канд. юрид. наук, доц. М. В. Романов;
канд. юрид. наук, доц. В. В. Пивоваров;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Таволжанський;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова;
канд. юрид. наук О. В. Гальцова;
канд. юрид. наук М. О. Маршуба;
канд. юрид. наук О. В. Новіков;
канд. юрид. наук К. Д. Кулик;
канд. юрид. наук М. Ю. Кутепов;
канд. юрид. наук Н. В. Сметаніна;
зав. лабораторією Ю. Г. Бойко

A43 **Актуальні проблеми протидії злочинності : матеріали XVIII студ.**
наук. конф. з кримінології (м. Харків, 28 листоп. 2018 р.) / за заг. ред.
А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2018. – 196 с.

ISBN 978-966-937-540-7

ISBN 978-966-937-540-7

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2018
© Оформлення. Видавництво «Право», 2018